

НАДРИВЕТЕРИНАРСТВО У СРБИЈИ – ПОЈАМ, КАРАКТЕРИСТИКЕ И КРИВИЧНО- ПРАВНА РЕАКЦИЈА

doi: 10.7251/SPM1346059B

Анстракт: За разлику од већине кривичних дела из споредног законодавства, бављење пружањем ветеринарске помоћи без поседовања одговарајуће стручне спреме није укључено у нови Кривични законик Републике Србије, који је ступио на снагу 1. јануара 2006. године, већ је остало у Закону о ветеринарству, који се овде јавља као извор такозваног споредног кривичног законодавства. Ово кривично дело представља озбиљан облик повређивања и угрожавања не само угледа и интегритета ветеринарске професије већ и живота, здравља и добробити животиња. Упркос томе, ни у теорији ни у пракси стручњаци не посвећују довољно пажње правним аспектима овог негативног али учесталог феномена. Зато аутор овог рада настоји да представи, објасни и критички анализира појам и основне карактеристике овог кривичног дела и казну прописану за његове учиниоце у позитивном праву Републике Србије. Поред тога, аутор указује на нека посебно спорна питања у вези са овим кривичним делом, као што су: његов назив, место у кривичном законодавству и природа друштвених добара и вредности која се штите том инкриминацијом. Коначно, узимајући за узор неке од земаља у региону, аутор предлаже и одређене измене постојећег законског решења, које би допринеле ефикаснијем спречавању, санкционисању и сузбијању овог облика криминалитета.

Кључне речи: ветеринарство, надриветеринарство, кривично дело, казна, Закон о ветеринарству

* Др Ана Батрићевић је истраживач – сарадник на Институту за криминолошка и социолошка истраживања у Београду

УВОД

Важност обављања ветеринарске делатности и пружања ветеринарске помоћи у складу са елементарним етичким постулатима и професионалним стандардима који су утемељени у различитим изворима, како законског тако и подзаконског карактера, данас је афирмисана и на националном и на међународном нивоу. Јемства професионализма и етичког поступања ветеринарских посленика садржана су и у многим актима који немају формалну снагу закона, али зато поседују изузетну моралну тежину. Од њих се по свом значају издвајају: Устав Светске ветеринарске асоцијације¹, Кодекс професионалне етике Светске ветеринарске асоцијације² (на интернационалном нивоу), Европски ветеринарски кодекс понашања³, Европски кодекс добре ветеринарске праксе⁴, и Европски ветеринарски акт⁵ (на европском–регионалном нивоу) и Кодекс ветеринарско – медицинске етике⁶, Статут Ветеринарске коморе Србије⁷ и Дисциплинско – етички правилник Ветеринарске коморе Србије⁸ (на националном нивоу–у Републици Србији).

¹ Constitution of The World Veterinary Association, <http://www.worldvet.org/manuals/03CONSTI.pdf>, asp, 23. септембар 2011.

² Code of Professional Ethics of The World Veterinary Association, <http://www.worldvet.org/manuals/T-1-1.pdf>, asp, 23. септембар 2011.

³ European Veterinary Code of Conduct, adopted 6 June 2008, Federation of Veterinarians of Europe, FVE/07/doc/045, http://www.fve.org/news/position_papers/veterinary_profession/fve_07_045_codeofconduct.pdf, asp, 27. септембар 2011.

⁴ European Code of Good Veterinary Practice, Federation of Veterinarians of Europe, 2002, <http://www.fve.org/news/publications/pdf/gvp.pdf>, asp, 27. септембар 2011.

⁵ European Veterinary Act, adopted 7 June 2008, Federation of Veterinarians of Europe FVE/08/doc/009, http://www.fve.org/news/position_papers/veterinary_profession/fve_08_009_vetact.pdf, asp, 27. септембар 2011.

⁶ Кодекс ветеринарско – медицинске етике усвојен 13.10. 2007. године, <http://www.vetks.org.rs/documents/organizaciona/kodeks.pdf>, asp, 30. август 2011.

⁷ Статут Ветеринарске коморе Србије, <http://www.vetks.org.rs/documents/organizaciona/statut.pdf>, asp, 30. август 2011.

⁸ Дисциплинско – етички правилник Ветеринарске коморе Србије, усвојен 10.10.2007. године, <http://www.vetks.org.rs/documents/normativna/disc-eticki%20prav.pdf>, asp, 30. август 2011.

Поступање у супротности са начелима прокламованим у овим актима може имати различите последице – почевши од моралне (етичке) и професионалне (дисциплинске) одговорности ветеринара пред надлежним телима састављеним од његових колега, преко грађанскоправне одговорности за материјалну и нематеријалну штету која је проистекла из његових поступака, па све до кривичноправне одговорности у случају да је остварио елементе бића кривичних дела као што су: убијање и злостављање животиња, несавесно пружање ветеринарске помоћи⁹ или надриветеринарство.

Са подизањем друштвене свести о значају који животиње, односно, њихов опстанак, здравље и добробит имају у односу на читаво човечанство расте и степен уважавања ветеринарске професије у очима лаичке и стручне јавности, али и строгиости формалних и фактичких критеријума које њени посленици морају испуњавати у смислу истовременог поседовања како професионалних (формалних) квалификација тако и практичних знања и вештина. У складу са тим, требало би очекивати да је и у Србији повећан сензибилитет друштва, укључујући ту и законодавца и грађане, када је у питању реакција на случајеве бављења пружањем ветеринарске помоћи од стране лица која за то немају потребне професионалне квалификације, односно прописану стручну спрему. Пружање ветеринарске помоћи од стране формално неквалификованих лица (што сасвим оправдано имплицира закључак и о њиховој фактичкој некомпетентности) изузетно је опасно и то не само по животиње на којима она обављају поједине интервенције, већ и у односу на људе – власнике тих животиња, лица која користе производе анималног порекла, као и друга лица која у свакодневном животу и раду вољно или игром случаја дођу у директан или индиректан контакт са тим животињама. Као најдрастичнија последица пружања ветеринарске помоћи од стране формално и фактички некомпетентних лица може наступити угинуће једне или више животиња, али и појава епидемије неке сточне или друге болести животиња уз ризик да се иста пренесе и на људе.

⁹ Вид. Ана Батрићевић, „Кривично дело несавесног пружања ветеринарске помоћи“, *Заштита природе*, 2/2011, 147 – 165.

Без обзира на то, стиче се утисак да у свести нашег друштва још увек није развијен довољно интензиван отпор према таквом поступању појединаца, те да се, упркос свом криминалном и друштвено опасном карактеру, надриветеринарство потпуно неоправдано и даље третира као „мање озбиљно“ и самим тим „мање значајно“ кривично дело, те да је однос друштва према овој појави сличнији односу према каквом административном преступу, то јест прекршају него односу према злочину. То и не изненађује у великој мери ако се има у виду да је сличан став дуго времена постојао, као и да у појединим срединама још увек постоји, и у односу на надрилекарство, чије практиковање може резултирати још опаснијим и далекосежнијим последицама него што је то случај са надриветеринарством. Илустрације ради, треба нагласити да су захтеви медицинских факултета и лекара да се забрани бављење лечењем оним лицима која немају одговарајуће медицинско образовање први пут прихваћени тек у 19. веку и то не у свим европским земљама¹⁰.

Као аргумент у прилог неадекватне и недовољно интензивне друштвене и правне реакције на надриветеринарство у нашој земљи може се истаћи и чињеница да ово кривично дело, за разлику од већине других кривичних дела из посебних закона, није пребачено из такозваног споредног кривичног законодавства у нови Кривични законик Републике Србије, који је ступио на снагу 1. јануара 2006. године¹¹, већ је остало у Закону о ветеринарству¹². Такође, не постоје довољно поуздани статистички подаци о броју лица која су пријављена, оптужена и осуђена за ово кривично дело у Републици Србији, али се, узимајући у обзир начин и околности под којима се оно врши, као и чињеницу да по правилу није пропраћено довољно јаком друштвеном осудом, са основом може претпоставити да је проценат тамних бројки криминалитета, односно непознатих, неевидентираних информација о броју учињених кривичних дела и учинилаца¹³ у овом случају веома висок.

¹⁰ Јелена Шантрић, „Надрилекарство“, *Бранич*, 3 – 4/2008, 83.

¹¹ Кривични законик Републике Србије - КЗРС, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09 и 111/09.

¹² Закон о ветеринарству, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 91/05 и 30/10.

¹³ Слободанка Константиновић Вилић, Весна Николић Ристановић, Миомира Костић, *Криминологија*, Пеликан Принт, Ниш 2009, 29.

1. КРИВИЧНО ДЕЛО ИЗ ЧЛ. 155. ЗАКОНА О ВЕТЕРИНАРСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1.1 Појам и карактеристике

За разлику од осталих кривичних дела из Кривичног законика Републике Србије¹⁴ којима се доприноси заштити животиња као што су: убијање и злостављање животиња (чл. 269), несавесно пружање ветеринарске помоћи (чл. 271), производња штетних средстава за лечење животиња (чл. 272), загађивање хране и воде за исхрану односно напајање животиња (чл. 273), незаконит лов (чл. 276) и незаконит риболов (чл. 277), кривично дело надриветеринарства није систематизовано у Кривичном законнику, већ у посебној одредби Закона о ветеринарству (чл. 155). Наиме, у Републици Србији, основне изворе кривичног права чине: 1) Кривични законик, 2) Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и 3) Закон о одговорности правних лица за кривична дела. Али, поред основног, присутно је и допунско, споредно или помоћно кривично право, које представља скуп кривичноправних одредби из већег броја закона који регулишу друге области права, и прописују одређена кривична дела којима се крше правила утврђена тим законима.¹⁵ Управо је такав случај са кривичним делом надриветеринарства или неовлашћеног обављања ветеринарске делатности, које је прописано у Закону о ветеринарству, који се овде јавља као споредни извор кривичног права. Овај закон (чл. 32) изричито забрањује обављање ветеринарске делатности од стране лица која се не сматрају ветеринарским радницима, наглашавајући да лице које се не сматра ветеринарским радником, а обавља ветеринарску делатност чини кривично дело (чл. 155).

¹⁴ КЗРС, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09 и 111/09.

¹⁵ Драган Јовашевић, *Кривично право, Општи део*, Номос, Београд 2006, 39.

Међутим, Закон о ветеринарству не одређује назив овог дела, већ само прописује да: „кривично дело чини лице које се у смислу Закона о ветеринарству не сматра ветеринарским радником, а обавља ветеринарску делатност“. Будући да оно, самим тим што се налази у споредном законодавству, није сврстано ни у једну групу кривичних дела из Кривичног законика, могло би се поставити питање заштитног објекта овог кривичног дела. Имајући у виду да су остала кривична дела којима се животиње штите од оних људских радњи које представљају најдрастичније облике њиховог повређивања и угрожавања систематизована у оквиру двадесет и четвртог поглавља Кривичног законика Републике Србије, посвећеног кривичним делима против животне средине, могао би се извести закључак да је то објект заштите и овог кривичног дела. Ипак, чини се да то не би било сасвим оправдано. Наиме, животна средина одређена је Законом о заштити животне средине као скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот људи (чл. 3 ст. 1 тач. 1)¹⁶ из чега јасно следи да она не може бити заштитни објект не само овог кривичног дела, него и неких других кривичних дела која су (формално) сврстана у кривична дела против животне средине, као што су, на пример, кривично дело убијања и злостављања животиња (а посебно његов тежи облик којим се инкриминишу борбе животиња и активности у вези са њима¹⁷), као и кривично дело несавесног пружања ветеринарске помоћи.

У том смислу, може се поставити питање доприноса инкриминисања надриветеринарства очувању животне средине. О томе би могло бити речи на један сасвим посредан начин – прописивањем надриветеринарства као кривичног дела штите се не само интегритет и углед ветеринарске професије, већ и животиње којима се у конкретном случају пружа ветеринарска

¹⁶ Закон о заштити животне средине, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 135/04, 36/09 и 72/09.

¹⁷ Вид. Ана Батрићевић, „Борбе паса као тежи облик кривичног дела убијања и злостављања животиња“, *Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања*, 1-2/2012, 211-227.

помоћ од стране лица без формалних квалификација за пружање исте. Будући да животиње, односно животињски свет (фауна) представљају интегрални део животне средине (као и биљни свет – флора, земљиште, вода и ваздух), њихова заштита може се посматрати и у том, ширем, еколошком контексту.

Оправданост третирања надриветеринарства као еколошког кривичног дела, односно кривичног дела против животне средине произлази и из решења заступљених у позитивном праву бивших југословенских република које ово кривично дело прописују у својим кривичним законима, односно законима, као што је случај са Црном Гором и Федерацијом Босне и Херцеговине. Насупрот решењу присутном у нашем позитивном праву, у Црној Гори, Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине, ово дело је прописано у главном кривичном законодавству. У Кривичном законнику Црне Горе оно носи назив кривично дело надриветеринарства (чл. 320)¹⁸ и систематизовано је у оквиру двадесет и шестог поглавља посвећеног кривичним делима против животне средине и уређења простора. У Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине се та инкриминација назива кривичним делом неовлашћеног обављања ветеринарских услуга и налази се у тридесет и трећем поглављу Кривичног закона Републике Српске¹⁹, посвећеном кривичним делима против животне средине, односно двадесет и шестом поглављу Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине²⁰ посвећеном кривичним делима против околиша, пољопривреде и природних добара.

Из тога се може закључити да постоји основ да се то кривично дело и у праву Републике Србије сврста у кривична дела про-

¹⁸ Кривични законик Републике Црне Горе – КЗРЦГ, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 70/03, 13/04, 47/06 и *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 40/08 и 25/10.

¹⁹ Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 49/03 и 108/04.

²⁰ Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине - КЗФБиХ, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 и 42/11.

тив животне средине. Међутим, треба истаћи да његов заштитни објект не укључује само животну средину (посматрано у најширем смислу), већ и низ других добара и вредности као што су живот и здравље животиња и обављање ветеринарске делатности. Дакле, објект заштите овог кривичног дела обухвата: 1) ветеринарску делатност, односно њено законито, ефикасно, савесно и квалитетно обављање и 2) живот и здравље животиња. Тек би се у једном ширем оквиру могло констатовати да су овом инкриминацијом заштићени и живот и здравље људи, затим, сточарство као привредна грана и, коначно животна средина, односно фауна као њен интегрални део.

Радња извршења овог дела се састоји у обављању ветеринарске делатности. Појам ветеринарске делатности дефинисан је у чл. 4 Закона о ветеринарству и обухвата следеће радње: 1) праћење, заштиту и унапређење здравља животиња, 2) заштиту животиња од заразних и других болести, 3) откривање и дијагностиковање болести и лечења оболелих животиња, 4) спровођење мера здравствене заштите животиња, 5) заштиту људи од зооноза, 6) контролу безбедности хране и производа животињског порекла, 7) обележавање и регистрацију животиња у одређеним ситуацијама, 8) контролу воде за напајање животиња ради обезбеђивања њене исправности, 9) контролу здравља приплодних животиња и њихове репродуктивне способности, као и спровођење мера за лечење стерилитета и вештачког осемењавања, 10) заштиту животне средине од загађења узрочницима заразних болести животиња, 11) заштиту животиња од мучења и патње и старање о добробити животиња, 12) контролу у производњи и промету ветеринарских лекова и медицинских средстава за употребу у ветеринарској медицини, 13) послове дезинфекције, дезинсекције, дератизације, дезодорације и деконтаминације и 14) ветеринарску едукацију и обавештавање.

Израз „обављање делатности“ указује на то да је у питању колективно кривично дело – привидни реални стицај у облику конзумпције, које карактерише понављање кривичних дела која су повезана у једну целину тако да чине колективно (скупно) дело.

Код надриветеринарства је реч о колективном кривичном делу у виду занимања. Такво дело постоји када је учинилац извршио једно или више истих или истоврсних дела, при чему је испољио спремност или склоност да настави са њиховим вршењем и то као занимање, професију или вид обављања посла, без обзира да ли на страни учиниоца постоји намера прибављања имовинске користи или не. За постојање овог кривичног дела захтева се да се обављање ветеринарске делатности, односно неке од радњи које у ову делатност спадају, врши од стране лица које нема својство ветеринарског радника ако поступа са умишљајем као обликом кривице.

Према Закону о ветеринарству (чл. 31), појам ветеринарског радника обухвата ветеринаре и ветеринарске техничаре. Ветеринар који има завршен седми степен стручне спреме и положен стручни испит може да обавља све стручне послове ветеринарске делатности. Ветеринарски техничар који има завршен шести степен стручне спреме и положен стручни испит помаже ветеринарима у обављању ветеринарске делатности и под њиховим надзором може обављати послове које му они одреде. Он не може изводити хируршке захвате, постављати дијагнозу, прописивати начин лечења и самостално располагати лековима. У посебним околностима, ветеринарски техничари могу уз сагласност и под надзором ветеринара, обављати одређене хируршке захвате. За постојање овог кривичног дела није потребно да је обављање ветеринарске делатности од стране лица које нема својство ветеринарског радника вршено уз било какву материјалну надокнаду.

Последица дела се састоји у проузроковању апстрактне опасности за живот и здравље животиња. То значи да је за постојање овог дела довољно да је лице које нема својство ветеринарског радника обављало ветеринарску делатност. При томе нема никаквог значаја да ли је у конкретном случају услед тога проузрокована и друга тежа последица, у виду конкретне, непосредне опасности по живот или здравље животиња или у виду повреде која би се састојала у угинућу или нарушавању телесног или психичког ин-

тегритета животиња или погоршању њиховог здравственог стања или ширења болести животиња. Уколико би услед предузимања радње извршења овог кривичног дела наступила нека од наведених тежих последица и ако би у односу на такву последицу постојао нехат учиниоца, она би се само могла узети у обзир као отежавајућа околност приликом одмеравања казне учиниоцу. Сходно томе, требало би сматрати да ће обележја бића овог кривичног дела бити остварена и у случају да је услед пружања ветеринарске помоћи од стране лица које не поседује формалне квалификације за то дошло до побољшања здравственог стања животиње, с тим што би оздрављење животиње у таквом случају требало уважити као олакшавајућу околност приликом одмеравања казне учиниоцу.

За ово кривично дело, Законом о ветеринарству је прописана казна затвора у трајању до једне године.

Закон о ветеринарству Републике Србије, којим је ово кривично дело прописано, не користи ни један од наведених израза („надриветеринарство“ или „неовлашћено обављање ветеринарских услуга“) да означи ту инкриминацију, већ, као што је претходно истакнуто, само наводи у чему се она састоји и прописује за њу одговарајућу казну. Упоредивши њену садржину са садржином инкриминација из Кривичног законика, односно кривичних закона појединих биших југословенских република, може се закључити да би употреба било ког од наведена два израза и у нашем праву била сасвим оправдана и прихватљива.

Ипак, треба подвући да између описаних инкриминација постоје одређене разлике које се не тичу само назива, већ и неких суштинских питања у вези са овим кривичним делом. Наиме, кривично дело надриветеринарства (чл. 320 КЗРЦГ), састоји се у бављењу лечењем животиње или пружањем других ветеринарских услуга уз накнаду, од стране лица које не поседује одговарајућу стручну спрему. Са друге стране, неовлашћено обављање ветеринарских услуге (чл. 426 КЗРС, односно чл. 309 КЗФБиХ) састоји се у обављању послова здравствене заштите (заштите здравља) животиња или других ветеринарских захвата од стране лица које

нема одговарајућу (прописану) стручну спрему, односно од стране неовлашћеног лица. Дакле, у црногорском кривичном праву се за постојање кривичног дела надриветеринарства захтева да је бављење пружањем ветеринарских услуга учињено уз накнаду, док овај услов није прописан у законима Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, као ни у Закону о ветеринарству Републике Србије.

С обзиром да ће према Закону о ветеринарству Републике Србије ово кривично дело постојати неовисно од тога да ли се обављање ветеринарске делатности у конкретном случају врши уз накнаду или без накнаде, било би оправдано да се оно назове „неовлашћено обављање ветеринарских услуга“, не би ли се избегло његово поистовећивање са кривичним делом надриветеринарства које је прописано у црногорском кривичном праву, а које подразумева примање одређене накнаде од стране надриветеринара.

1.2. Сличности са надрилекарством и надриапотекарством

Кривично дело прописано Законом о ветеринарству има одређених сличности са кривичним делом под називом надрилекарство и надриапотекарство које је предвиђено у чл. 254. Кривичног законика, у групи кривичних дела против здравља људи. Реч је заправо о два кривична дела – кривичном делу надрилекарства и кривичном делу надриапотекарства²¹ која су сада прописана истим чланом из разлога легислативне технике и због сличности која између њих постоји.²² Кривично дело надрилекарства и надриапотекарства састоји се у бављењу без одговарајуће стручне спреме лечењем или пружањем других медицинских услуга (надрилекарство), односно у бављењу без одговарајуће стручне спреме

²¹ Вид. чл. 128 (надрилекарство) и чл. 128 а (надриапотекарство), Кривични закон Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89, 21/90, и *Службени гласник Републике Србије*, бр. 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 и 67/03.

²² Зоран Стојановић, Обрад Перић, *Кривично право, Посебни део*, Правна књига, Београд 2009, 203.

справљањем или издавањем лекова (надриапотекарство). Објект заштите овог кривичног дела јесте здравље људи.

Радња извршења овог кривичног дела се састоји у бављењу лечењем или пружањем других медицинских услуга, односно у бављењу справљањем или издавањем лекова. За постојање кривичног дела потребно је да је бављење наведеним делатностима учињено од стране лица које нема стручну спрему која је одговарајућим прописима предвиђена као услов за обављање тих делатности. За појам бављења није довољно да је кривично дело извршено само једном, чак и ако се утврди да је на страни учињеница постојала спремност да ту делатност понавља, зато што би прихватање таквог става значило да се учинилац кажњава због неких својих евентуалних, будућих поступака, што је у савременом кривичном праву неприхватљиво.²³

Може се поставити питање да ли појам „обављања“ ветеринарске делатности код кривичног дела надриветеринарства треба тумачити на исти начин као и појам „бављења“ код кривичног дела надрилекарства и надриапотекарства. Чини се да би то било сасвим оправдано с обзиром на сличност између садржине, али и смисла наведених инкриминација. У складу са тим, требало би узети да је и за постојање кривичног дела надриветеринарства потребно да је радња извршења предузета више од једног пута. За постојање надрилекарства и надриапотекарства, исто као и за постојање надриветеринарства, захтева се да је радња предузета од стране лица које нема одговарајућу стручну спрему, односно које не поседује формалне квалификације за вршење одређених делатности. Као и код кривичног дела из Закона о ветеринарству, ни овде се не захтева да је лечење или пружање других медицинских услуга, односно справљање и набављање лекова учињено уз накнаду, односно ради стицања било какве материјалне добити.

Последица кривичног дела надрилекарства и надриапотекарства састоји се у проузроковању апстрактне опасности по здравље људи. Мотив за инкриминисање надрилекарства и надриапотекар-

²³ *Ibid.*, 203.

ства лежи у претпоставци законодавца да сви поступци лечења, пружања других медицинских услуга, издавање и справљање лекова спроведени од стране лица која не поседују одговарајућу стручну спрему сами по себи представљају опасност по здравље људи. Дакле, за постојање дела није релевантно да ли је у конкретном случају услед предузимања радње извршења овог дела дошло до погоршања здравља или смрти једног или више лица. Напротив, сматраће се да је дело учињено чак и ако се здравље пацијента побољшало.²⁴

За кривична дела надрилекарства и надриапотекарства прописане су алтернативно новчана казна или казна затвора у трајању до три године.

2. ИНКРИМИНИСАЊЕ НАДРИВЕТЕРИНАРСТВА – ПРИМЕРИ ИЗ РЕГИОНА

Као што је већ истакнуто, обављање ветеринарске делатности од стране лица које за то не поседује законом прописане квалификације, односно које не поседује својство ветеринарског радника (ветеринара или ветеринарског техничара) инкриминисано је у појединим земљама у кривичним законима односно законима, дакле, у основним уместо у допунским изворима кривичног права. Будући да аутор рада заступа становиште да и у праву Републике Србије ово кривично дело треба преместити из Закона о ветеринарству, као споредног извора, у Кривични законик, као главни извор кривичног права, на овом месту ће бити изложена два решења из позитивног права бивших југословенских република која се могу сматрати позитивним примерима. У питању су решења предвиђена у Кривичном законикау Републике Црне Горе и Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

²⁴ Ј. Шантрић, 84.

2.1. Република Црна Гора

Обављање ветеринарске делатности у Републици Црној Гори уређено је одредбама Закона о ветеринарству из 2012. године²⁵, чијим ступањем на снагу је престао да важи његов истоимени претходник из 2004. године²⁶. Поред овог закона, одредбе од значаја за заштиту животиња како уопште тако и од незаконитог, несавесног и нестручног пружања ветеринарске помоћи садржане су и у Кривичном законнику²⁷ и у Закону о заштити и добробити животиња²⁸ као и у другим посебним законима из области еколошког права, као што су Закон о заштити животне средине²⁹ и Закон о заштити природе³⁰.

Инкриминације које су релевантне за заштиту опстанка и добробити животиња, укључујући ту и кривично дело надриветеринарства, систематизоване су у оквиру двадесет и петог поглавља Кривичног законика, које је посвећено кривичним делима против животне средине и уређења простора. У питању су следећа кривична дела: 1) убијање и мучење животиња (чл. 309), 2) уништење и оштећење заштићеног природног добра (чл. 310), 3) крађа заштићеног природног добра (чл. 311), 4) изношење у иностранство заштићеног природног добра и посебно заштићене биљке и животиње (чл. 312), 5) преношење заразних болести код животиња и биљака (чл. 318), 6) несавесно пружање ветеринарске помоћи (чл. 319), 7) надриветеринарство (чл. 320), 8) производња штетних средстава за лечење животиња (чл. 321.), 9) загађивање хране и

²⁵ Закон о ветеринарству, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 30/12.

²⁶ Закон о ветеринарству, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 11/04.

²⁷ КЗРЦГ, *Службени лист РЦГ*, бр. 70/03, 13/04, 47/06 и *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 40/08 и 25/10.

²⁸ Закон о заштити и добробити животиња, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр.14/08.

²⁹ Закон о заштити животне средине, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 48/08.

³⁰ Закон о заштити природе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 51/08.

воде за исхрану, односно нападање животиња (чл. 322), 10) незаконит лов (чл. 325) и 11) незаконит риболов (чл. 326).

Поред набројаних инкриминација, за заштиту животињског света су од важни и тежи облици следећих кривичних дела: 1) загађења животне средине (чл. 303), 2) непредузимања мера заштите животне средине (чл. 304), 3) противправне изградње и стављања у погон објеката и постројења која загађују животну средину (чл. 305) и 4) оштећења објеката и уређаја за заштиту животне средине (чл. 306).

Кривично дело надриветеринарства се састоји у бављењу лечењем животиња или пружањем других ветеринарских услуга уз накнаду од стране лица које не поседује одговарајућу стручну спрему. Објект заштите код овог дела је законито, ефикасно и квалитетно обављање ветеринарске делатности, односно њено спровођење у складу са правилима струке, као и живот, здравље и опстанак и добробит животиња.

Радња извршења кривичног дела надриветеринарства састоји се у бављењу лечењем животиња или пружањем других ветеринарских услуга. Бављење као радња извршења указује да је у питању привидни реални стицај у облику конзумпције – колективно кривично дело. За постојање кривичног дела надриветеринарства захтева се да се учинилац бавио лечењем животиња, односно пружањем других ветеринарских услуга уз накнаду, при чему није изричито наведено о каквој врсти накнаде је реч. Може се претпоставити да је у питању материјална надокнада, која се може састојати у примању новца или других добара или вредности, али би се тим појмом могле обухватити и одређене „противуслуге“ пружене учиниоцу од стране другог лица, посредством којих је учинилац остварио одређену економску корист.

Како надриветеринарство подразумева бављење лечењем животиња или пружањем других ветеринарских услуга уз накнаду, оно се сврстава у колективна кривична дела у виду заната. Колективно кривично дело у виду заната постоји када учинилац изврши једно или више истих или истоврсних дела при чему је испољио

спремност, склоност да на тај начин остварује стални, повремени или допунски извор прихода, односно да прибавља имовинску корист.

Учинилац кривичног дела надриветеринарства може да буде свако лице. Битно је да је у конкретном случају реч о лицу које не поседује стручну спрему која се захтева за обављање ветеринарске делатности. Ово дело се чини искључиво са умишљајем као обликом кривице. За ово дело прописане су алтернативно новчана казна или казна затвора до шест месеци.

2.2. Федерација Босне и Херцеговине

Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине³¹ садржи већи број инкриминација, како од посредног, тако и од непосредног значаја за заштиту животиња, међу које је сврстано и кривично дело неовлашћено обављање ветеринарских услуга (чл. 309). Та кривична дела систематизована су у оквиру двадесет и шестог поглавља Кривичног закона, под називом: „Кривична дјела против околиша, пољопривреде и природних добара“ и укључују: 1) онечишћење околиша (чл. 303), 2) угрожавање околиша направама (чл. 304), 3) угрожавање околиша отпадом (чл. 305), 4) производњу штетних средстава за лечење животиња (чл. 307), 5) несавесно пружање ветеринарске помоћи (чл. 308), 6) неовлашћено обављање ветеринарских услуга (чл. 309), 7) непоступање по прописима за сузбијање болести животиња и биља (чл. 310), 8) прикривање постојања заразе код животиња (чл. 311), 9) загађивање сточне хране или воде за напајање стоке (чл. 312), 10) мучење и убијање животиња (чл. 318), 11) протузаконити лов (чл. 319) и 12) протузаконити риболов (чл. 320).

Кривично дело неовлашћеног обављања ветеринарских услуга састоји се, према слову овог закона, у обављању послова заштите здравља животиња или других ветеринарских захвата и то

³¹ Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 и 42/11.

неовлашћено или од стране лица које за то нема прописану стручну спрему. Овим кривичним делом се поред живота и здравља животиња штите и интереси животне средине, чији су оне саставни део, затим, интереси сточарства као привредне гране и ветеринарска професија, у смислу њеног законитог, квалитетног и ефикасног обављања. Радња извршења састоји се у обављању послова здравствене заштите животиња или у обављању других ветеринарских захвата. За постојање кривичног дела неопходно је да се то чини неовлашћено, дакле противно постојећим прописима из ове области или од стране лица које за то нема прописану стручну спрему. Треба истаћи да није битно да ли се обављање наведених послова или захвата у конкретном случају чини уз одређену материјалну надокнаду, односно ради стицања имовинске користи или не.

Учиниоца овог кривичног дела може бити свако лице које није овлашћено да такве услуге пружа или које не поседује стручну спрему која се за то захтева у складу са Законом о ветеринарству Федерације Босне и Херцеговине³². Кривични закон предвиђа само умишљај као облик кривичног учиниоца овог кривичног дела. За кривично дело неовлашћеног обављања ветеринарских услуга прописане су алтернативно новчана казна или казна затвора у трајању до једне године

ЗАКЉУЧАК

Начин на који је у позитивном праву Републике Србије уређена кривичноправна реакција на надриветеринарство, односно на обављање ветеринарске делатности од стране лица које се не сматра ветеринарским радником не омогућава ефикасну генералну и специјалну превенцију, санкционисање и сузбијање овог облика криминалитета. Побољшање постојећег решења захтева предузимање неколико корака на теоријском, законодавном и практичном плану. Пре свега, потребно је да се кривичном делу из

³² Закон о ветеринарству у Босни и Херцеговини, *Службени гласник Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 34/02

чл. 155 Закона о ветеринарству одреди назив – било да је у питању „надриветеринарство“ или неовлашћено бављење ветеринарском делатношћу или неки други назив, како би се избегло његово непотребно и преопширно описно одређивање у законским текстовима, научним радовима и пракси правосудних органа. Затим, било би умесно да се законом поред основног облика пропише и тежи облик овог дела. Први тежи облик могао би постојати уколико је услед предузимања радње извршења наступила последица у виду повреде заштићеног добра – угинуће животиње или погоршање њеног здравља, док би други тежи облик био остварен у случају да је радња извршења предузета у односу на већи број животиња или у односу на животиње које имају својство заштићене животињске врсте. Такође, ово кривично дело требало би из споредног кривичног законодавства преместити у Кривични законик Републике Србије, и то у његово поглавље посвећено кривичним делима против животне средине, по узору на решења из Црне Горе, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Коначно, требало би инсистирати на подизању друштвене свести о значају ове инкриминације, како би се грађани охрабрили на пријављивање случајева надриветеринарства и њихових учинилаца надлежним државним органима и оснажило јемство угледа и интегритета ветеринарске професије.

Значајну улогу у томе имају медији, образовне институције као и удружења и невладине организације посвећене заштити добробити животиња будући да се у свом раду учестало сусрећу са случајевима злостављања животиња од којих неки могу управо бити последице пружања ветеринарске помоћи од стране фактички нестручног и формално неквалификованог лица.

Ana Batrićević, PhD³³

**QUACK VETERINARY ASSISTANCE IN SERBIA –
DEFINITION, CHARACTERISTICS AND CRIMINAL –
LEGAL REACTION**

Summary

Unlike the majority of criminal offences from subsidiary legislation, providing veterinary medical assistance without possessing appropriate professional qualifications is not included in new Criminal Code of the Republic of Serbia that entered into force on January 1st 2006. Instead, it remained in the Law on Veterinary Medicine, which here appears as the source of so – called subsidiary or secondary criminal legislation. This criminal offence represents a serious form of harming and threatening not only of dignity and integrity of veterinary profession, but also of life, health and welfare of animals. Regardless of that, neither in theory nor in practice do the experts give enough attention to legal aspects of this negative but frequent phenomenon. That is the reason why the author of this paper attempts to present, explain and critically analyze the term and fundamental characteristics of this criminal offence as well as the punishment prescribed for its perpetrators in current legislation of the Republic of Serbia. Moreover, the author point out some particularly disputable issues related to this criminal offence such as: its name, its position in criminal legislation and the nature of social values this incrimination is intended to protect. Finally, lookin up to some of the countries from this region as role models, the author also suggests some alterations of the existing legislative solution, which would contribute to a more efficient prevention, sanctioning and oppression of this form of crime.

Key words: *veterinary medicine, quack veterinary assistance, criminal offence, punishment, Law on Veterinary medicine*

³³ Ana Batrićević is an Assistant Researcher at the Institute of Criminological and Sociological Research in Belgrade

ЛИТЕРАТУРА

- Ана Батрићевић, „Борбе паса као тежи облик кривичног дела убијања и злостављања животиња“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 1-2/2012
- Ана Батрићевић, „Кривично дело несавесног пружања ветеринарске помоћи“, *Заштита природе*, 2/2011
- Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за публикације, Београд 2008
- Драган Јовашевић, *Кривично право, Општи део*, Номос, Београд 2006
- Драган Јовашевић, Војислав Ђурђић, *Кривично право, Посебни део*, Номос, Београд 2006
- Драган Јовашевић, *Систем еколошких деликата – еколошко казнено право*, Правни факултет у Нишу – Центар за публикације, Ниш 2009
- Митар Кокољ, *Прекршајно право*, Привредна академија, Нови Сад 2007
- Слободанка Константиновић Вилић, Весна Николић Ристановић, Миомира Костић, *Криминологија*, Пеликан Принт, Ниш 2009
- Љубиша Лазаревић, *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Савремена администрација, Београд 2006
- Јаков Радишић, *Медицинско право*, Правни факултет Универзитета у Београду и Номос, Београд 2008
- Зоран Стојановић, *Коментар кривичног законика*, Службени гласник Београд 2006
- Зоран Стојановић, *Кривично право, Општи део*, Јустинијан, Београд 2005
- Зоран Стојановић, Обрад Перић, *Кривично право, Посебни део*, Правна књига, Београд 2009
- Ђурица Стубичан, „Етологија и ветеринарска етика“ *Ветеринарски гласник*, 6/1989
- Јелена Шантрић, „Надрилекарство“, *Бранич*, 3 – 4/2008

ИЗВОРИ

- Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09 и 111/09
- Кривични закон Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89, 21/90, и *Службени гласник Републике Србије*, бр. 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 и 67/03.
- Кривични законик Републике Црне Горе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 70/03, 13/04, 47/06 и *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 40/08 и 25/10.
- Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 и 42/11.
- Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 49/03 и 108/04.
- Закон о заштити животне средине, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 135/04, 36/09 и 72/09.
- Закон о добробити животиња, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 41/09.
- Закон о ветеринарству, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 91/05 и 30/10.
- Закон о заштити добробити животиња, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 14/08.
- Закон о заштити животне средине, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 48/08.
- Закон о заштити природе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 51/08.
- Закон о заштити и добробити животиња, *Службени гласник Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 25/09.
- Закон о ветеринарству, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 30/12.

- Закон о ветеринарству, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 11/04.
- Закон о ветеринарству у Босни и Херцеговини, *Службени гласник Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 34/02
- Кодекс ветеринарско – медицинске етике, усвојен 13.10. 2007. године, <http://www.vetks.org.rs/documents/organizaciona/kodeks.pdf>, asp,30. август 2011.
- Статут Ветеринарске коморе Србије, <http://www.vetks.org.rs/documents/organizaciona/statut.pdf>, asp, 30.август 2011.
- Дисциплинско – етички правилник Ветеринарске коморе Србије, усвојен 10.10.2007. године, <http://www.vetks.org.rs/documents/normativna/disc-eticki%20prav.pdf>, asp,30. август 2011.
- Constitution of The World Veterinary Association,<http://www.worldvet.org/manuals/03CONSTI.pdf>, asp,23. септембар 2011.
- Code of Professional Ethics of The World Veterinary Association, <http://www.worldvet.org/manuals/T-1-1.pdf>, asp,23. септембар 2011.
- European Veterinary Code of Conduct, adopted 6 June 2008, Federation of Veterinarians of Europe, FVE/07/doc/045, http://www.fve.org/news/position_papers/veterinary_profession/fve_07_045_codeofconduct.pdf, asp,27. септембар 2011.
- European Code of Good Veterinary Practice, Federation of Veterinarians of Europe, 2002, <http://www.fve.org/news/publications/pdf/gvp.pdf>, asp,27. септембар 2011.
- European Veterinary Act, adopted 7 June 2008, Federation of Veterinarians of Europe FVE/08/doc/009,http://www.fve.org/news/position_papers/veterinary_profession/fve_08_009_vetact.pdf, asp, 27. септембар 2011.